

بصیرت در قرآن

غلامرضا آبکشیا

www.ketab.ir

- سرشناسه : ابگشا، غلامرضا، ۱۳۵۳ -
 عنوان و نام پدیدآور : بصیرت در قرآن/ غلامرضا ابگشا.
 مشخصات نشر : تربت حیدریه: چشم‌انداز قطب، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ۱۷ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۰۹-۲-۹۴
 وضعیت فهرست : فیبا
 نویسی :
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۰۶ - ۱۱۳؛ همچنین به صورت زیر نویس.
 موضوع : بصیرت -- جنبه‌های قرآنی
 موضوع : Insight -- Qur'anic teaching
 موضوع : بصیرت -- احادیث
 موضوع : Insight -- Hadiths
 موضوع : بصیرت -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
 موضوع : Insight -- Religious aspects -- Islam
 رده بندی کتب : ۱۲۰۵ ب۶/۲/۲ BP۲۸۶
 رده بندی دیویی : ۲۹۰/۸۳
 شماره کتابشناسی : ۷۹۵۹
 ملی :

بصیرت در قرآن

نویسنده: غلامرضا ابگشا

ناشر : انتشارات چشم‌انداز قطب

نیراز : ۲۰۰۰

نوبت چاپ : اول

تاریخ چاپ : ۱۳۹۵

چاپ: یونان

قطع : وزیری

تعداد صفحات :

قیمت : ۱۲۰۰۰۰ ریال

شابک :

۹۷۸	۶۰۰	۸۵۰۹	۹۴	۳
-----	-----	------	----	---

آدرس: تربت حیدریه، خیابان رازی، رازی ۳

تلفن: ۰۹۱۱۱۴۲۱۲۷ - ۰۹۱۳۳۲۸۵۱۶

«فهرست مطالب»

۱	پیش‌نوشتار
۱	بیان موضوع
۱	ضرورت
۴	اهداف و فوائد
۵	پیشینه‌شناسی
۷	هئلسه

بخش یکم: چیستی و گونه و جرائی‌شناسی بصیرت

۸	فصل یکم: چیستی‌شناسی بصیرت
۱۰	گفتار یکم: بصیرت در لغت
۱۲	گفتار دوم: کاربرد بصیرت در قرآن
۱۲	۱. یقین و اطمینان
۱۲	۲. شاهد
۱۳	۳. دلایل روشن
۱۳	۴. چشم ظاهری
۱۴	۵. چشم باطنی
۱۵	۶. بنیای بیکران
۱۶	گفتار سوم: بصیرت در اصطلاح سیاسی-اجتماعی
۱۹	فصل دوم: گونه‌شناسی بصیرت (به دیده‌ی متعلق)
۲۰	گفتار یکم: بصیر بودن خدا

۲۰. آثار ایمان به خدای بصیر

۱. تقوا

۲. ایمان به نظام عدل و اعتدال

۳. امنیت معنوی

گفتار دوم: بصیر بودن انسان

أ. انسان های متعارف

ب. چهره های برجسته

۱. حضرت ابراهیم

۲. حضرت اسحاق

۳. حضرت یعقوب

۴. حضرت محمد

۵. بیروان پیغمبر اسلام

۶. توبه کنندگان

۷. قیام و خودیاسداران

گفتار سوم: بصیر بودن بزرگان و متدان

۱. روز

۲. ماه و خورشید

۳. آیه و معجزه

۴. تورات

۵. قرآن

فصل سوم: چرایی شناسی بصیرت

گفتار یکم: اهمیت بصیرت در آیات و روایات

أ. آیات

ب. روایات

گفتار دوم: اهمیت بصیرت در تاریخ و کلام بزرگان

أ. تاریخ

ب. کلام بزرگان

بخش دوم: عوامل و موانع و آثار بصیرت

فصل یکم: عوامل بصیرت زا ۴۸

گفتار یکم: تکوینی یا مادی ۴۹

۱. روبش گیاهان و درختان ۴۹

۲. گردش شب و روز ۵۰

۳. اعضای بدن (قلب و چشم و گوش) ۵۰

گفتار دوم: تشریحی یا معنوی ۵۱

۱. تقوا مداری ۵۱

۲. ایمان داری ۵۵

۳. تکرر و یاد خدا ۵۶

۴. تحریر از شیئی ۵۶

۵. کتاب آسمانی مثل قرآن و تورات ۵۷

۶. امدادها، الام ۶۰

۷. رهبری ۶۱

۸. معجزه ۶۲

فصل دوم: موانع بصیرت ۶۳

گفتار یکم: اعتقادی و اندیشه ای ۶۴

۱. غفلت ۶۴

۲. نفاق ۶۵

۳. کفرورزی و گناه ۶۷

گفتار دوم: اخلاقی و رفتاری ۶۷

۱. خوددیرترینی ۶۷

۲. هواپرستی ۶۹

۳. تزئین شیطان ۷۰

۴. دنیا پرستی ۷۱

فصل سوم: آثار و نتایج بصیرت داری و بی بصیرتی ۷۶

۷۷	گفتار یکم: آثار بصیرت داری
۷۷	۱. توحید، یگانه شناسی و یکتاپرستی
۷۸	۲. درخواست بازگشت به دنیا در آخرت
۸۰	۳. عبرت آموزی
۸۲	گفتار دوم: آثار بی بصیرتی
۸۲	۱. شرک به خدا
۸۳	۲. بی تقوایی
۸۵	۳. عبرت نگرفتن
۸۶	۴. جایگاه دوزخ
۸۸	فصل پایانی
۸۹	گفتار یکم: مدیریت سبک پاسخ
۹۶	گفتار دوم: جمع اندیشه و خلاصه بی مطالب
۱۰۱	کتابنامه

www.ketab.ir

پیش نوشتار

بیان موضوع

بصیرت در لغت به معنای عقیده ی قلبی ، شناخت ، یقین ، زیرکی و عبرت آمده است^۱ و در اصطلاح به معنای روشنایی و نور خاصی است که در نتیجه ی نور گرفتن از چراغ وحی و امامت، در عمق جان انسان پدید می آید و چراغ وحی و امام، مقدمه ی چراغ بصیرت در عمق وجود انسانند.

ضرورت

اهمیت بصیرت تا حدی است که پیغمبر اعظم صلی الله علیه و آله می فرمایند: «کور آن نیست که چشمش نابینا باشد، بلکه کور واقعی آن کسی است که دیده ی بصیرتش کور باشد»^۲ و امیرالمؤمنین علیه السلام می فرمایند: «نگاه دید سود ندهد آنجا که چشم دل و بصیرت کور باشد»^۳ و همچنین آن حضرت می فرماید: «کسی که بصیرت و بینایی ندارد، دانش ندارد»^۴.

از این احادیث به خوبی استفاده می شود بینش و آگاهی در مورد کمالی که انسان انجام می دهد، به خصوص اعمال فردی و اجتماعی، دارای اهمیت فراوان بوده و در صورت نبود

۱. لسان العرب، ج ۴، ص ۶۵.

۲. نهج الفصاحة مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله، ص ۶۵۷.

۳. غررالحکم، ص ۴۱، ح ۸.

۴. همان، ص ۶۱، ح ۶۸۲.

بیش کافی مخصوصاً در برهه های حساس زندگی، آدمی را تا مرحله ی افتادن در پرتگاهها و خروج از صراط مستقیم الاهی پیش می برد.

حضرت امام خمینی (ره) انسانیت انسان را به بصیرت می داند آنجا که می فرماید: «انسان به بصیرت، بصیرت قلبی، انسان است. این آلات ظاهری آلتی است که وسیله است، و اینها از بین رفتنی است، آنکه باقی می ماند روح انسان است. و آنچه در انسان سعادت را ایجاد می کند، بصیرت انسان است»^۱

رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی ایران حضرت آیت الله العظمی خامنه ای مدظله العالی در مورد لزوم برخورداری از بصیرت چنین می فرماید: «بصیرت، ابزار شناخت هدف و منحرف نشدن از راه است»^۲

شهید مطهری (ره) می نویسد: آیه نف استوار کون کردن برای عده ای از مسلمین را می دهد تا ضمن یادگیری عمیق و بصیرت پیدا کردن بتوانند دیگران را هم بهره مند سازند، معنای فقه، مطلق فهم نیست، بلکه فهم عمیق و بصیرت کامل است. حقیقت یک چیز را فقه می گویند.^۳ در حدیث متواتر و همچنین در مفردات آمده است: «الفقه هو التوصل الی علم غائب بعلم شاهد»^۴ یعنی فقه این است که از یک امر ظاهر و آشکار، به یک حقیقت مخفی و پنهان پی برده شود و معنی بصیرت هم همین است و در حقیقت، فقه مفتاح و کلید بصیرت است چنانکه

۱. صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۳۰۲.

۲. سخنان رهبر معظم انقلاب در دیدار با اعضای مجمع عمومی اتحادیه انجمن های اسلامی دانشجویان دانشگاه های کشور

در ۸۴/۱/۲۵.

۳. مجموعه آثار استاد مطهری، ج ۲۰، ص ۱۸۶.

۴. مفردات راغب، ص ۶۲۲.

امام کاظم علیه السلام می فرمایند: «تفقهوا فی دین الله - فَإِنَّ الْفِقْهَ مِفْتَاحُ الْبَصِيرَةِ وَتَمَامُ الْعِبَادَةِ

...»^۱

آری بصیرت یعنی فریب نخوردن در فضای پریهاو، نه اجازه سواری گرفتن و نه اجازه شیر دوشیدن به دشمن در مقطعی حساس و سرنوشت ساز، یعنی «کابن اللبون» بودن به تعبیر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام.^۲

در دعاهایی که از سران علیهم السلام به ما رسیده است نیز به بصیرت در دین اشاره شده و به آن، اهمیت فراوان داده شده است مانند آنچه مرحوم کلینی روایت نموده است: «... واجعل النور فی بصری والبصیرة فی دینی...»^۳ که از خدا می خواهیم بصیرت و شناخت عمیق را در دین نصیبمان کند، همین درخواست امام حسین علیه السلام در دعای عرفه از خداوند طلب می کند «اللهم اجعل ... و الإخلاص فی سببی . النور فی بصری و البصیرة فی دینی...»^۴ «بصیرت، شناخت حق از باطل در فضای کاملاً مه آلود دنیایی شود که حق در باطل چنان در آمیخته که فرد، نیازمند بینشی فراتر از علم باشد».^۵

۱. تحف العقول، ص ۴۱۰.

۲. اشاره به حکمت «کن فی الفتنه کابن لبون لا ینظر فیرکب و لا یضرع فیخلب لا ینظر فیرکب. و لا یضرع فیخلب»، حکمت

۱: نهج البلاغه سیدرضی (با تصحیح صحیحی صالح)، ص ۴۶۹.

۳. الکافی، ج ۲، ص ۵۵۰، باب الدعاء فی ادبار الصلوات.

۴. الإقبال بالأعمال الحسنة فما یعمل مرة فی السنة، ج ۲، ص ۷۹.

۵. ره توشه راهبان نور، ویژه محرم الحرام ۱۴۳۱ ق، کتاب بصیرت، ص ۲۲.

بیش کافی مخصوصاً در برهه های حساس زندگی، آدمی را تا مرحله ی افتادن در پرتگاهها و خروج از صراط مستقیم الاهی پیش می برد.

حضرت امام خمینی (ره) انسانیت انسان را به بصیرت می داند آنجا که می فرماید: «انسان به بصیرت، بصیرت قلبی، انسان است. این آلات ظاهری آلانی است که وسیله است، و اینها از بین رفتنی است، آنکه باقی می ماند روح انسان است. و آنچه در انسان سعادت را ایجاد می کند، بصیرت انسان است»^۱

رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی ایران حضرت آیت الله العظمی خامنه ای مدظله العالی در مورد لزوم برخورداری از بصیرت چنین می فرماید: «بصیرت، ابزار شناخت هدف و منحرف نشدن از راه است»^۲

شهید مطهری (ره) می نویسد: آیه نفی استوار گو - کردن برای عده ای از مسلمین را می دهد تا ضمن یادگیری عمیق و بصیرت پیدا کردن بتوانند دیگران را هم بهره مند سازند، معنای فقه، مطلق فهم نیست، بلکه فهم عمیق و بصیرت کامل است. بصیرت یک چیز را فقه می گویند.^۳ در حدیث متواتر و همچنین در مفردات آمده است: «الفقه هو التامل الی علم غائب بعلم شاهد»^۴ یعنی فقه این است که از یک امر ظاهر و آشکار، به یک حقیقت مخفی و پنهان پی برده شود و معنی بصیرت هم همین است و در حقیقت، فقه مفتاح و کلید بصیرت است چنانکه

۱. صحیفه امام، ج ۱۰، ص ۳۰۲.

۲. سخنان رهبر معظم انقلاب در دیدار با اعضای مجمع عمومی اتحادیه انجمن های اسلامی دانشجویان دانشگاه های کشور در ۲۵ / ۱ / ۸۴.

۳. مجموعه آثار استاد مطهری، ج ۲۰، ص ۱۸۶.

۴. مفردات راغب، ص ۶۴۲.

امام کاظم علیه السلام می فرمایند: «تَفَقَّهُوا فِي دِينِ اللَّهِ - فَإِنَّ الْفِقْهَ مِفْتَاحُ الْبَصِيرَةِ وَ تَمَامُ الْعِبَادَةِ

...»^۱

آری بصیرت یعنی فریب نخوردن در فضای پریها هو، نه اجازه سواری گرفتن و نه اجازه شیر دوشیدن به دشمن در مقطعی حساس و سرنوشت ساز، یعنی «کَابِنِ اللَّيُونِ» بودن به تعبیر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام.^۲

در دعاهایی که از حضرت امام علیهم السلام به ما رسیده است نیز به بصیرت در دین اشاره شده و به آن، اهمیت سزاوار داده شده است مانند آنچه مرحوم کلینی روایت نموده است: «... واجعلِ النورَ فی بصری والبصیرةَ فی دینی...»^۳ که از خدا می خواهیم بصیرت و شناخت عمیق را در دین نصیتمان کند، همین درخور است؛ امام حسین علیه السلام در دعای عرفه از خداوند طلب می کند: «اللهم اجعل... و الإخلاص فی سببِ النورِ فی بصری و البصیرةَ فی دینی...»^۴

«بصیرت، شناخت حق از باطل در فضای کاملاً مه آلود گناه می شود که حق در باطل چنان در آمیخته که فرد، نیازمند بینشی فراتر از علم باشد.»^۵

۱. تحف العقول، ص ۴۱۰.

۲. اشاره به حکمت «کُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابِنِ اللَّيُونِ لَا ظَهْرَ فِرْكَبٍ وَلَا ضَرْعَ فَيُخَلَبُ» حکمت

۱؛ نهج البلاغة سیدرضی (با تصحیح صحیحی صالح)، ص ۴۶۹.

۲. الکافی، ج ۲، ص ۵۵۰، باب الدعاء فی ادبارالصلوات.

۳. الإقبال بالأعمال الحسنة فما يعمل مرة فی السنة، ج ۲، ص ۷۹.

۴. رد توشه راهبان نور، ویژه محرم الحرام ۱۴۳۱ ق، کتاب بصیرت، ص ۲۲.

بصیرت ربطی به علم و دانش کلاسیک، به موقعیت اجتماعی و ... ندارد. در بین همه سطوح علمی، هم انسان با بصیرت هست و هم بی بصیرت، در بین مجتهدین، متخصصین و افراد بی سواد هم با بصیرت هست و هم بی بصیرت. در بین همه سنین، همین تقسیم بندی به چشم می خورد، امکان دارد جوانی چهارده ساله با بصیرت باشد و پیرمردی شصت ساله بی بصیرت و بالعکس، و حتی به کسی که چشم ندارد هم ممکن است بصیر گفته شود چنانکه یکی از یاران خلیص و با وفای حضرت امام صادق علیه السلام ملقب به ابابصیر بوده است، در حالی که این شخص بصر و بینایی نداشته است.

به قشر خاصی نمی توان با بصیرت یا بی بصیرت گفت، در همه اقشار هر دو دسته وجود دارد، قشر بازاری می خورد باشد یا قشر فرهنگی، قشر روحانی باشد یا نظامی، قشر کشاورز باشد یا راننده و ...

بصیرت داشتن و بینایی دل، سابقه ای در زندگی انسان حیات انسان دارد و تا زمان ظهور حضرت بقیت الله الاعظم ارواحنا له الفداه هم ادامه دارد تا جایی که بر اساس برخی روایات، بسیاری به خاطر بی بصیرتی در مقابل امام زمان علیه السلام می ایستند، از آنجا که در صف مقابل حضرت قرار می گیرند، فقط ظالمان و فاسقان و زرسالاران نیستند، بلکه خواص هم در میان آنها دیده می شود، لذا بحث بصیرت از اهمیت فوق العاده برخوردار است چون بصیرتی ممکن است انسان را در مقابل امام زمانش قرار دهد.

اهداف و فوائد

هدف از نوشتن این کتاب آشنایی با بصیرت، اهمیت آن و همچنین آشنایی با عوامل به وجود آمدن بصیرت، موانع و آثار و دستاوردهای بصیرت است به لحاظ اینکه در زمان خودمان و

پس از حوادث انتخابات و پس از آن، در جریان جنگ نرم دشمن علیه نظام، افرادی بودند که در نگاه مردم فرد دیندار و مدافع ولایت بود، اما در جریان فتنه و غبار آلود شدن اوضاع و مشته شدن حق و حقیقت با ناحق، همان افراد مورد اطمینان مردم، راهی بیراهه رفتند و به خاطر کم بصیرتی و عدم شناخت و بینایی کافی، دچار سردرگمی شدند، این حوادث، بنده ی حقیر را ترغیب نمود به بحث بینش و بصیرت را از دیدگاه قرآن کریم، این قانون اساسی مسلمانان و کتاب هدایت و ایم جهان، مورد بررسی قرار دهم تا ببینم قرآن حکیم چه بیانی در این مورد دارند و امیدوارم بتوانم با این نوشته کوچک راه را جهت رسیدن به آن اهداف هموار سازم تا بتوانیم پیامهای قرآن را اویزه ن گویم مان قرار دهیم.

پیشینه شناسی

موضوع بصیرت از دیر باز مورد عنایت اندیشمندان بوده و چون یک بحث قرآنی است بسیار مورد استفاده دیگران قرار می گیرد اما از لحاظ پژوهشی کمتر به آن عنایت شده و فقط یک کتابچه کوچک با قطع پالتویی به نام بصیرت از دیدگاه آیت الله و در آیات نوشته آیت الله استاد احدی به رشته تحریر در آمده که به نظر ناچیز حقیر، بهتر از آن و جامع تر از آن نیز می شود بحث را مطرح نمود، به هر حال بنده در این نوشتار و این کتاب، سعی کرده ام تا اندازه ای که در توان بوده، گوشه ای از بحث زیبای بصیرت از دیدگاه قرآن را بنگارم.

در نوشتن این تحقیق با سختیهایی روبه رو بودیم از جمله اینکه در مورد بصیرت با اینکه بستر برای کار در این موضوع بسیار زیاد بوده، اما در این زمینه بنده کتاب (غیر از آن جزوه که ذکر نمودم) یا پایان نامه ای ندیدم، در هر صورت انتظار دارم با زحمات ناچیزی که بنده در

نوشتن این تحقیق کشیده ام روزنه ای برای کسانی که دنبال حق و حقیقت هستند ، باز شود و این اثر مورد عنایت ویژه و مورد رضایت حضرت ولی عصر ارواحنا له الفداء قرار بگیرد

www.ketab.ir